

ESTHER
FREUD

MIJN ZUS
EN
ANDERE
LIEFDES

Een boeiende roman over zussen, geheimen, verraad en liefde
van de auteur van *De kleur van henna* (*Hideous Kinky*).

Zolang Lucy zich kan herinneren, zit ze klem tussen haar liefde voor haar bohemien moeder en haar loyaliteit aan haar heftige en veeleisende zus Bea. Vanaf haar rusteloze jeugd tot ver in haar turbulente tienerjaren is ze gedwongen keuzes te maken.

Wanneer de zussen volwassen worden en hun eigen experimenten beginnen – in de liefde, met drugs, werk, het moederschap – worden hun levens en hun relaties steeds verwarrender.

Kan de liefde die ze voor elkaar voelen de beschadigingen uit het verleden overstijgen? Of is het verleden te gevaarlijk om onder de loop te nemen?

‘Zowel delicaat als diepgaand – over hoe relaties ons verbinden
en uit elkaar drijven.’ – Tracy Chevalier

ESTHER FREUD (1963), de achterkleindochter van psychoanalyticus Sigmund Freud en de dochter van kunstenaar Lucian Freud, debuteerde in 1992 met de roman *Hideous Kinky* (*De kleur van henna*) over een klein meisje dat in de jaren zestig met haar hippie-moeder door Marokko reist. De roman werd een internationale bestseller, en werd verfilmd met Kate Winslet in de hoofdrol. Daarna volgden onder andere de romans *Bestrijd de vossen*, *Zomer in Gaglow* en *Hoeveel ik van je hou. Mijn zus en andere liefdes* werd vertaald door Ineke Lenting.

www.uitgeverijorlando.nl

ESTHER FREUD

Mijn zus en andere liefdes

Vertaald uit het Engels door Ineke Lenting

uitgeverij
ORLANDO

Het citaat op pagina 45 is afkomstig uit *De storm* van William Shakespeare, in vertaling van Willy Courteaux.

© 2025 Esther Freud

Oorspronkelijke titel *My Sister and Other Lovers*

Oorspronkelijke uitgever Bloomsbury Publishing, London

© 2025 Nederlandse vertaling Ineke Lenting en

Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam

Omslagontwerp Studio Vonk en De Boer

© Foto auteur Jillian Edelstein

Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 9789083489490

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

Het begin

We lagen op de vloer, die bezaaid was met kleren, en hadden het – onvermijdelijk – over onze moeder.

‘Heb jij haar nog gesproken... onlangs, bedoel ik... over...’
Ik koos mijn woorden met zorg ‘... vroeger?’

Bea’s blik was achterdochtig toen ze me aankeek. ‘Ik heb het wel geprobeerd.’ Het bleef even stil. ‘Ze zei dat ik me vergist had. Het was niet zonnig, niet die ochtend, en de gordijnen om het bed waren trouwens blauw.’

Ik reikte naar mijn zus en kneep in haar hand.

‘We zijn bij een therapeut geweest, heb ik je dat verteld? Mama en ik. Bij de eerste vraag draaiden we ons al om. Heftig. We gilden het uit. Ik rende naar buiten. Of zij. En daar stonden we weer bij de bushalte te wachten. De volgende dag belde ze: “Sorry dat je je zo voelt.” “Fuck off,” zei ik. Twintig minuten later belde ik haar terug. “Als je niet tegen je eigen moeder fuck off kunt zeggen,” zei ze, “tegen wie dan wel?” We moesten lachen.’

Ook nu lachte Bea en ik lachte mee, maar ik zag mijn moeder voor me zoals ze er toen moest hebben uitgezien, met haar haren plakkend aan haar gezicht, en haar vingers om de hoorn geklemd. Ze deed haar best. Ze deed haar uiterste best.

Op advies van Bea had ik zelf ook een therapeut bezocht. Een vrouw die vrijwel niets zei, ook niet toen een kreet door de muur snerpde, zelfs toen had ze nog dat gelukzalige lachje op haar gezicht. Mijn keel – zei ik – snoert dicht. Mijn borst –

doet pijn. Even trilde haar glimlach, om zich meteen weer te herstellen, en zo lieten we het uur in stilte voorbijtikken. Ik ging naar een man die telkens met dezelfde lange anekdote kwam aanzetten. Ik wilde in hem geloven, de wijsheid van zijn woorden uitgraven, en misschien was ik daar wel gebleven, schuivend en glijdend op een plastic bank, als er geen kussen was losgesprongen en mijn kin had geraakt. Vond hij het goed – ik onderbrak hem – als ik op de vloer ging zitten? Hij zweeg, nam zijn bril af, en verklaarde me genezen. Ik heb het zelfs met Bea's therapeut geprobeerd, die, ook al verklaarde ze met klem dat het haar rol was om onpartijdig te blijven, dat ze alles wat ze had gehoord weer zou wissen, toch milder werd, toegankelijk, zodra ik mijn zus ter sprake bracht, maar wantrouwend naar voren leunde toen ik over onze moeder begon.

Ik deed mijn best om haar wat te temperen. Noemde de vindingrijkheid van onze moeder, haar moed. De avonturen uit onze kindertijd, toen we door de straten van Marrakesh zwierven. Ik beschreef de mensen met wie we vriendschap hadden gesloten, ons hotel in de medina, de bedelende meisjes met wie we speelden op het plein. Er waren kamelen, muildieren, een tamme kip die we Witje noemden. Er was een aardbeving waar ik doorheen had geslapen. Een meer waarin we hadden gezwommen. Fronsens had ze een hand opgestoken. Fez, Essaouira, Agadir. Ik ging maar door. Hoe we liftend door het Atlasgebergte trokken, in rotslagen naar amethyst zochten toen er twee dagen lang geen enkele auto verscheen.

‘Hoe was dat nou echt?’ onderbrak ze me.

‘Wat een nachtmerrie.’ Bea rommelde door de klerenchaos. ‘Straks moet ik nog in mijn blote kont naar de voorvertoning.’ Ze smeet de door mij voorgestelde jurk aan de kant. Een hemdje belandde in de prullenbak.

‘Bea.’ Ik moest het zeggen. ‘Ik weet dat mama de film niet

kan zien voor hij vertoond wordt, maar zou ze het scenario misschien mogen lezen?’

‘Te laat.’ Bea stond voor de spiegel. Haar haar was lang, haar lichaam spartaans. Ik volgde de littekens die zilverig over haar armen liepen. Elk litteken had een eigen verhaal: scheermesjes, een passer, de naalden waarmee ze haar aderen had doorboord.

‘Lucy,’ ze wierp me een blouse toe, ‘zou dit nog gemaakt kunnen worden?’

‘Ik zit er echt over in...’ Ik bestudeerde de ruche en de scheur die erin zat ‘... hoe het op mama overkomt, hoe ze zal reageren...’ Ik ving haar blik. Ze bond een strook zijde om haar hals, legde er een losse strik in.

‘Gruwelijk?’ vroeg ze.

Wat viel er verder nog te zeggen? ‘Grotesk,’ verzekerde ik haar, en ik zag de aftiteling al langstrekken, mijn zus die het podium op stapte, en ik vroeg me af waar ik zelf zou beginnen als ik mijn eigen verhaal moest vertellen.

I

‘Jullie drieën zijn zeker zussen?’ Een man hield ons staande toen we ons een weg naar de salon baanden. Onze moeder glimlachte, haar blik op een rij lege stoelen gericht, terwijl Bea en ik een stap opzij deden om de dampige wolk van zijn adem te ontwijken.

‘Snel.’ Een stel was op weg naar onze stoelen, en terwijl mijn moeder mijn broertje ophees, sneed ze hun op een drafje de pas af. De boot was goedkoper dan het vliegtuig, de nachtboot was nog goedkoper, en als je snel was, waren er soms nog voldoende stoelen om te kunnen liggen. Zwaaiend met zijn armen verloor de man zijn evenwicht en greep Bea om haar middel. ‘Fuck off.’ Ze rukte zich los.

‘En denk eraan: geen woord over de verhuizing,’ zei onze moeder toen we ons op de stoelen lieten zakken.

Ik keek even naar het donkere gordijn van haar haar, naar haar tere huid en bezorgde ogen. ‘Tuurlijk niet.’ Ik pakte haar hand.

Bea draaide zich om en keek naar de bardeuren, die heen en weer klapten. ‘Nee,’ zei ze, het klonk als een zweepslag, en Max, die pas drie was geworden, liet een treintje over haar arm rijden.

Sinds oma en opa de boerderij hadden verkocht, waren we niet meer in Ierland geweest. Ze woonden in een bungalow aan de andere kant van Youghal, en ondanks de uitnodigingen in oma’s afflopende schuinschrift hadden we elke gelegenheid

laten schieten. Nu we nergens anders naartoe konden, waren we stampend over zee naar hen op weg, onder het zieden van machineolie en de droge ziltgeur van friet. ‘Geen woord, begrepen,’ zei onze moeder. Haar ouders mochten onder geen beding weten dat ze uit The Laurels was vertrokken. Ze mochten niet het geringste vermoeden hebben dat ze weg was bij Max’ vader, dat ze zonder te waarschuwen naar haar vriendin Cathleen in Bath was gegaan en Bea en mij tot het einde van het trimester in Sussex had achtergelaten, waar we in een paar logeerkamers sliepen, beleefd in de gaten gehouden door onze gastheer en -vrouw, terwijl onze oude bedden, in onze oude slaapkamers, leeg waren. Ik had geen idee waar we na terugkomst moesten wonen, en ik stelde me voor dat mijn zus in Londen een nieuw leven zou beginnen – ze kon niet wachten om zestien te worden, zodat ze weg mocht – terwijl ik terugging naar dezelfde school, in hetzelfde dorp, waar onze stiefvader nog steeds dramadocent zou zijn, ook al was hij onze stiefvader niet meer.

Op de kade wachtten oma en opa ons op. ‘Kijk jullie nou.’ Oma had een zijden sjaal om haar haar gewikkeld, en haar lippenstift was een felrode boog. ‘Wat zijn jullie groot geworden.’ Ze stapte op ons af, en daar waren de vertrouwde greep van haar vingers en het geritsel van haar regenjas. Opa had kleren aan waarin ik hem alleen tijdens de mis had gezien. Verdwenen waren zijn boerenjack en zijn laarzen, nu droeg hij een geperste broek en een korte beige jas. Zijn baard was getrimd, zijn kale hoofd glom. Zonder zijn werk leek hij klein.

‘Hoe is het met jullie, m’n schatten?’

Ik kon alleen nog denken aan wat ik niet mocht zeggen.

‘Goed,’ zei mijn moeder, en toen we ons in de auto hadden gewurmd vertelde ze over Bea’s plannen, over de opleiding waaraan ze in september zou beginnen – kunst, kunstgeschie-

denis, Frans – terwijl oma kwetterde dat Bea altijd al een slimmerd was geweest, en wat had ze als ze schreef een elegant handschrift, ze vond het altijd zo mooi. In de stilte die viel keken we schuldbewust door de raampjes, want het duurde eeuwen voor we haar brieven beantwoordden, en we wisten nooit wat we moesten schrijven.

De bungalow waarin ze nu woonden, lag op een helling boven een baai. ‘Moet je het uitzicht eens zien,’ zei oma nadat we onze schoenen hadden uitgetrokken. Braaf stapten we over het tapijt en keken uit over de kabbelende grijze massa. Opa plofte in een leunstoel en pakte een tijdschrift – hij las nog steeds *Farmers Weekly* – en oma ging theezetten.

Er waren twee logeerkamers in de bungalow. Ik deelde een kamer met Bea. Onze moeder sliep bij Max. ‘Fuck.’ Bea rolde een sigaret, en ik dacht aan alle keren dat ik haar vanuit een open raam had zien roken, dat ik ’s nachts had gewacht tot ze thuiskwam. Het eerste adres waar we naartoe waren gegaan nadat we bij thuiskomst mama’s briefje hadden gevonden met de mededeling dat ze vertrokken was, was dat van de Mitchells. Ze hadden een zoon, Steve, een knappe jongen, vond iedereen, en op een ochtend, nadat ik me ’s avonds voor de tweede keer in de badkamer had opgesloten, stelde Mrs Mitchell voor dat hij me naar school zou brengen. Ze gaf me een bemoedigende knuffel, en terwijl ik mijn kiezen op elkaar klemde, vastbesloten om niet weg te smelten tegen haar boezem, at Steve zijn toast op. Zo liepen we samen onder een paraplu, langs de rand van het golfterrein, de weg naar Brighton over en het koeienpad af, en al die tijd hield ik mijn rechterarm stijf tegen me aan om hem maar niet aan te raken. Maar nog voor we bij de school aankwamen, was Bea kennelijk al betrapt toen ze door het open raam naar binnen klom – ik had tegen de Mitchells gezegd dat ze vroeg weg was gegaan vanwege een proefwerk – want toen ik die middag terug-

kwam, kon ik gelijk mijn kleren en mijn tamme rat pakken en naar een ander gezin verkassen dat bereid was ons op te vangen.

‘Fuck,’ had Bea ook toen gezegd, hoewel er nu een plek voor ons was gevonden bij de Todds, van wie de middelste zoon, Lawrie, tot Pasen mijn vriendje was geweest. Onze kamer was naast die van hem, en net als in de winter dat we met elkaar gingen, lagen we op zijn bed terwijl hij motortijdschriften doorbladerde, en ik zijn rauwe buitengeur opsnoof en me afvroeg hoe we een weg terug naar die tijd konden vinden.

Hij vindt me nu vast interessanter, had ik gedacht bij het lezen van mijn moeders briefje, maar als Lawrie me al interessanter vond, gaf hij dat wel heel subtiel aan. Hij belde me op een zelfgemaakte telefoon, twee blikjes en een stuk touw dat tussen onze kamers was gespannen, en leunend uit onze aangrenzende ramen kletsten we soms wel langer dan een uur. We hadden het niet over de oorzaak van onze breuk (Finola, parallelklassen, rododendrons), maar hij probeerde me ook niet te kussen, zodat er een groot en verdrietig stuk tijd overbleef waarin we ooit zouden hebben gekust.

‘Ik ga een eindje wandelen.’ Bea wierp de geplette peuk van haar joint weg, en toen ik voorstelde om met haar mee te gaan, keerde ze me haar rug toe. Bijna ging ik de zitkamer in, maar bang dat ik in een gesprek verzeild zou raken en me zou verspreken, trok ik mijn jas aan. Bea was al aan het einde van de korte oprit. ‘Laten we naar beneden gaan,’ riep ik, en ik wees naar het water. Zij beende de heuvel op.

Ik volgde haar. De bungalow was nieuw, en verder heuvelopwaarts, op regelmatige afstand van elkaar, stonden andere, nieuwere bungalows, allemaal met hetzelfde vlakglas ter omlijsting van het uitzicht. We liepen door, langs velden doorkruist met lage stenen muurtjes waarvan de stenen zo losjes op

elkaar waren gestapeld dat het leek alsof ze elk moment weg konden glijden. Een kudde schapen deinde als dikke pap rond een bocht. We klommen op de rand om ze langs te laten. ‘Goeiemiddag.’ De boer keek ons schuin aan, nieuwsgierig. Toen hij floot, glipte de hond hem voorbij en dreef de schapen een veld in.

Verder liepen we, door spatjes regen, en ik dacht aan waar we zouden kunnen wonen wanneer we terug waren in Sussex. In een verbouwd huis waren twee kamers vrij, met een keuken, zurig van vocht en gas, die gedeeld moest worden met de oude, kromme vrouw die ons het huis had laten zien. ‘Het kan er best mee door,’ had ze gezegd, ‘maar je moet die kleine wel koest houden.’ Ze keek ons hoopvol aan toen we Max snel wegdreven. Er was een flat aan een weg die het dorp uit voerde. De muren waren dun, de ramen rammelden, en al zouden we de flat willen hebben, dan was de huur nog altijd twee keer zo hoog als wat we ons konden veroorloven. Het gemeenschappelijke huis vond ik het leukst. Het stond er vierkant en stevig bij, met een wervelend bloementapijt en een donkere houten trap die dwars door het midden naar boven liep en in een ladder overging, naar drie zolderkamers die rond een lichtschacht waren gebouwd. De mooiste kamer – mijn kamer, had ik besloten – had een balkon dat uitkeek over de velden. De verhuurder zou akkoord moeten gaan met mijn moeders aanbod om in de tuin te helpen – het was een groot terrein, met geometrische bloembedden die terrasgewijs afliepen naar een vijver – anders konden we het niet betalen. ‘Hoe zit het met...?’ Bea had met een knikje naar Max gewezen. ‘Kan zijn vader niet helpen?’

‘Denk je niet dat ik er zo langzamerhand doodmoe van ben?’ zei onze moeder gespannen. ‘Jarenlang heb ik jullie vader om geld gesmeekt, ik ga niet nog eens beginnen.’

‘Bea.’ Ik was buiten adem toen ik haar had ingehaald. Het was een vreemde gedachte dat ze niet meer bij ons zou wonen,

dat ze het huis uit zou gaan op dezelfde leeftijd waarop onze moeder Ierland had verlaten. ‘Moeten we wel verdergaan?’ We hadden een plateau bereikt en de weg was steeds smaller geworden. Tot mijn opluchting draaide ze zich om.

Onze moeder zat al aan tafel, met Max naast zich. Met een opscheplepel in haar hand stond oma haar kwalen te beschrijven, de artritis in haar gewrichten, de hartproblemen waardoor ze de boerderij hadden moeten verkopen. ‘Hou eens op met dat geklaag, mens.’ Opa klopte met zijn pijp tegen de stoel. Het tabakssap liep in een gele streep over zijn baard.

‘Moet je hem horen, met zijn benauwde borst.’

‘Genoeg!’

Oma beet op haar lip en schepte de soep op. Het was preisoep met aardappel. Bovenop dreven brokjes schapenvlees. ‘Het zijn maar heel kleine stukjes,’ zei ze. ‘Voor de smaak.’

Bea legde haar lepel neer. We hadden geen vlees meer gegeten sinds de zomer dat we bij aankomst hadden ontdekt dat onze lammeren, die we met Pasen nog de fles hadden gegeven, waren afgevoerd naar de markt, maar vandaag was er niets anders dan een beboterd driehoekje brood, dus at ik de aardappel en liet het vlees in een grauw hoopje op het bord liggen.

Max schrokte zijn portie op. ‘Vindt-ie lekker,’ zei opa. ‘Geef dat kind een biefstuk, zal hem goed doen.’ Hij wendde zich tot oma. ‘Ga eens naar de keuken en leg er eentje op de grill.’

‘Nee!’ zei onze moeder met fonkelende, donkere ogen.

Oma bleef aarzelend achter haar stoel staan.

‘Dat heeft die jongen nodig.’ Hij keek naar Max alsof hij gebrekkig was, en toen keken we allemaal naar zijn bleke gezicht en zijn sluike bloempotkapsel, en hoewel niemand het zei, leek hij akelig veel op zijn vader.

‘Dat heeft hij niet nodig.’ Mijn moeder bleef op haar strepen staan, waarna ze zich naar oma toekeerde en zei dat ze moest gaan zitten. Opa keek woest, en oma liet haar lepel nerveus tegen haar soepkom kletteren.

‘Ik hoop dat hij het eerst doodgaat, dan heeft oma nog wat lol in d'r leven,’ zei Bea die avond in bed, en ik sloeg onder de dekens een kruisje, zoals ik soms stiekem deed.

We bleven drie dagen, waarna we naar Bantry vertrokken.

‘Wat hebben jullie in Bantry te zoeken?’ Oma had lippenstift op haar tanden.

‘Ik ken daar iemand, en de meiden zien dan iets van het land. Geen zorg, we komen terug. Voor je het weet, zijn we er weer.’

Het begon pas te regenen toen ze ons bij de bushalte hadden afgezet. Ik dacht nog dat we de bus zouden nemen, maar zodra de auto uit het zicht was, pakte mijn moeder Max bij zijn hand en liep de weg op.

‘Godsamme.’ Mijn zus keek naar haar wijde broekspijpen, die aan de onderkant de nattigheid opzogen.

‘Lachen.’ Mama stak haar duim op, en ik glimlachte inderdaad – naar de mannen en vrouwen die tussen de ruitenwipers door gluurden, naar de kinderen die zich omdraaiden om naar ons te kijken. Er naderde een auto, een man en een vrouw, zij aan zij. Ik verstijfde, want ik wist zeker dat onze grootouders waren teruggeden, en ik liet mijn duim al zakken in afwachting van de gierende remmen, de verwijten. *Stelletje zigeuners*. Maar ze waren het niet, en als ze het wel waren, had schaamte hen blind gemaakt, en ze reden door.

‘We moeten een busje hebben,’ snoof Bea. Haar broek was nat tot halverwege de knieën. ‘Wie stopt er nou voor ons allemaal?’

Op dat moment stopte er een auto, een man leunde opzij

en draaide het raampje naar beneden. ‘Waar gaat de reis naartoe?’

‘Naar Bantry Bay.’ Mijn moeder streek de slierten zwart haar naar achteren.

‘Da’s niet in de buurt.’ Hij aarzelde, maar hij was nog niet uitgesproken, legde net uit dat hij niet verder ging dan Ballincollig, of ze had het portier al opengetrokken.

‘Reuzebedankt.’ Ze pakte Max en schoof hem naar binnen.

Max zat tussen Bea en mij met zijn treintjes te spelen. In zijn ene hand had hij Thomas, in de andere Gordon, en terwijl hij ze over de zitting heen en weer liet rijden mompelde hij in zichzelf: ‘Ballincollig Collinballig.’ Mijn moeder zat voorin de kaart te bestuderen. ‘Als we Clonakilty halen, ken ik daar wel mensen.’ Ze keek achterom, naar ons drieën. ‘Martin en Petula?’ Toen we niets zeiden, had ze alleen nog aandacht voor de bestuurder, ze luisterde belangstellend, knikte instemmend en schonk hem haar brede lach.

Tegen de tijd dat we bij de bocht werden afgezet, was de regen afgenomen. ‘Succes,’ zei de man zachtjes, waarna we ons uit-schudden en mama Max in de berm zette. We keken hoe zijn slakkenpiemeltje dikker werd en zich ontrolde.

‘Verdomme, nou moet ik ook.’

‘Ik ook.’ Ik volgde Bea naar een met struiken begroeid talud, waarachter we neerhurkten en onze plas dampend tegen het gras lieten kletteren.

‘Snel!’ riep mama terwijl we de druppels afschudden.

‘Jezus!’ Bea knoopte haar gulp dicht, en het elastiek van mijn onderbroek verdraaide toen ik hem omhooghees.

Op de weg stond een auto te wachten.

‘Daar heb je ze.’ Mijn moeder zwaaide, en de bestuurder, een vrouw in een plastic regenjas, zette van schrik grote ogen op. Ze was op weg naar Clonakilty, en hoewel ze Martin en

Petula niet kende, had ze hun namen blijkbaar weleens gehoord. ‘Die wonen toch in die boerderij, met al die honden?’ Ze klemde het stuur vast.

Bij de ingang naar de boerderij stond een beeld gemaakt van rubberen handschoenen, met opgevlude wijzende vingers, en toen we voorzichtig het hek openmaakten, kwam een meute jachthonden blaffend op ons af. Ik hield Max stevig vast, hoewel ik degene was die bang was, maar de honden draaiden alleen snuffelend om ons heen, en al gauw klonk er een kreet en kwam een vrouw over het erf aan ploeteren.

‘Petula!’

Petula keek bezorgd naar onze tassen. Het was duidelijk dat ze onze moeder niet herkende, maar na een geheugensteuntje – ‘Ik ben een vriendin van Cathleen, weet je nog, Appleby?’ – omhelsden ze elkaar, en mochten we de puppy’s bekijken, zeven in totaal, nog maar een dag oud. De moeder, Sorrel, was een *lurcher*, een windhondkruising. Ze lag op een hoop stro in de hoek van de schuur. ‘Zijn ze niet schattig?’ De puppy’s waren kaal en blind, en Petula was er zo verrukt van, van hun snuffelende snuitjes, van hun gretige gezuig, dat we neerknielden om ze eer te bewijzen, waarop ze een voor een van de tepel werden geplukt en doorgegeven. Sorrel keek op met trotse, vermoeide ogen, en ik moest aan mijn moeder denken toen ze thuiskwam uit het ziekenhuis en we ons verdrongen om ons nieuwe broertje te bekijken.

Martin stond in de keuken een konijn in stukken te hakken. Hij bromde iets en heette ons welkom, en langzaam in de loop van die langzame middag terwijl het konijn tot een stoofschotel lag te pruttelen, kwamen mannen en vrouwen binnenvallen en gingen aan tafel zitten om muziek te draaien en kaarten te delen. Toen de stoofschotel klaar was, werd hij opgediend met aardappelen, met schil en oogjes tot puree gestampt, en te hongerig om te protesteren, aten we ervan. Na

afloop werden ons twee sofa's gewezen in een zitkamer met donkere balken, waar het zo vochtig was dat we met papier de haard aanmaakten om onszelf wat op te vrolijken terwijl we ons uitkleedden.

We schrokken wakker van gegil op het erf. Onze moeder wierp de dekens af en rende de kamer uit. Zachtjes jammerend ging Max zitten, waarop ik naar hem toe kroop en me in de warme plek nestelde waar het lichaam van onze moeder had gelegen. Hij plooidde zijn knokige ruggetje tegen me aan, en we luisterden naar de steeds luidere stemmen, vol smart en woede, van tijd tot tijd onderbroken door gejammer.

'Verdomme.' Bea trok haar laarzen aan en met een quilt om zich heen geslagen liep ze naar buiten. Binnen een paar minuten was ze terug. 'De puppy's zijn dood.'

Max verstijfde in mijn armen.

'Het is een bloedbad.'

Ik drukte mijn handen tegen zijn oren.

'Ze denken dat iemand uit de buurt naar binnen is gegaan en ze dood heeft gemaakt.'

Zwijgend wachtten we tot onze moeder terugkwam. 'Het lijkt me het beste om weer op pad te gaan. Zijn we lekker vroeg.'

'En als ze denken dat wij het gedaan hebben?' Mijn tanden klapperden.

'Het was Sorrel,' zei ze. 'En dat weten ze best.'

'Sorrel?'

'Dat gebeurt soms als de moeder te jong is.'

Ik dacht aan onze muizen en dat de vader, Cassius Clay, het hele nest had opgevreten. Toen wisten we nog niet dat ouders uit elkaar gehouden moesten worden.

'Ze doen het voor hun eigen bestwil,' had onze moeder toen gezegd. Ze zei het opnieuw terwijl ze onze spullen verzamelde.